

Luku 8: Näkökulmia tehtäviin ja kuviin

1. Selvitä, mitä eroa on seuraavilla käsitteillä.

a) huoltaja – edunvalvoja

- Huoltaja liittyy lapsesta huolehtimiseen. Jokaisella alaikäisellä pitää olla vähintään yksi huoltaja. Alaikäisen huoltaja on samalla myös hänen edunvalvojansa. Lastensuojelutapauksissa lapselle voidaan määrätä erillinen edunvalvoja, jos huoltajan katsotaan olevan asiassa esteellinen.
- Edunvalvoja määrätään täysi-ikäiselle, joka ei kykene huolehtimaan itsestään esimerkiksi terveydellisistä syistä. Edunvalvoja voidaan määrätä myös alaikäiselle.

b) sijaisvanhempi – lähivanhempi

- Sijaisvanhemmuus liittyy tapauksiin, joissa alaikäinen on tilapäisesti sijoitettuna oman kotinsa ulkopuolelle. Sijaisvanhempana voi toimia esimerkiksi lapsen sukulainen, muu läheinen tai vapaaehtoinen aikuinen.
- Lähivanhempi on se lapsen vanhemmista, jonka luona hän asuu, jos vanhemmat eivät asu yhdessä.

c) isyysolettama – isyyskanne

- Isyysolettama tarkoittaa tilannetta, jossa avioliitossa elävä nainen synnyttää lapsen. Hänen puolisonsa oletetaan olevan lapsen isä ilman erillistä tunnustamista.
- Isyyskanne koskee isyyden vahvistamista tai kumoamista. Kanteen voi tapauksesta riippuen nostaa lapsi, mies tai äiti.
- Ks. esim. laki24.fi/isyyskanne

2. Mitä oikeudellisia vaikutuksia isyydellä on isälle ja lapselle?

- Isälle:
 - velvollisuus osallistua lapsen elatukseen
 - Jos isä on myös lapsen huoltaja, hänellä on oikeus päättää lasta koskevista asioista, kuten kasvatuksesta, koulutuksesta ja asuinpaikasta.
- Lapselle:
 - Lapsi voi saada isänsä sukunimen.
 - oikeus tavata isäänsä ja pitää häneen yhteyttä
 - isän ja isän puoleisen suvun periminen
 - Lapsi voi saada perhe-eläkettä, jos isä kuolee.

3. Vastaa kysymyksiin adoptiosta.

a) Kuka voi adoptoida lapsen?

- Yksinelävä 25–49-vuotias aikuinen
- aviopari yhdessä
- isän tai äidin uusi puoliso (sisäinen adoptio)

b) Mitä oikeusvaikutuksia adoptiolla on?

- Ulkomailta adoptoitu saa Suomen kansalaisuuden.
- Adoptoidulla lapsella on samat oikeudet (esimerkiksi oikeus perintöön) kuin biologisilla lapsilla.
- Adoptoidun lapsen vanhemmillä on elatusvelvollisuus.
- Adoptiota ei voi purkaa.

c) Miten perheen ulkopuolinen adoptio eroaa perheen sisäisestä adoptiosta?

- Ulkopuolinen adoptio on isompi prosessi. Adoptioluvan myöntää Valvira.
- Perheen sisäisestä adoptiosta päättää käräjäoikeus.
- Ulkopuolinen adoptio tarkoittaa adoptiota perheen ulkopuolelta, kun taas sisäinen adoptio tarkoittaa esimerkiksi uuden puolison lasten adoptointia.

d) Miksi myös täysi-ikäisen ihmisen voi adoptoida?

- Adoptoitavan aikuisen ja adoptiota hakevan aikuisen välillä on lapsi-vanhempi -suhde, mutta sitä ei ole jostain syystä virallistettu silloin, kun adoptoitava oli vielä lapsi.
- Myöhemmällä adoptoinnilla halutaan turvata adoptoitavan asema esimerkiksi perinnönjaossa.

4. Kata Kimppainen saa Jesse Soolon kanssa lapsen, jonka etunimeksi tulee Jenny. Mitä vaihtoehtoja on lapsen sukunimeksi, jos

a) Kata ja Jesse ovat avioliitossa

- etu- ja sukunimilaki: "-- lapsen sukunimeksi voidaan valita jommankumman vanhemman sukunimi tai vanhempien sukunimistä muodostettu sukunimiyhdistelmä."
 - Jenny Kimppainen
 - Jenny Soolo
 - Jenny Kimppainen Soolo
 - Jenny Kimppainen-Soolo
 - Jenny Soolo Kimppainen
 - Jenny Soolo-Kimppainen

b) Kata ja Jesse ovat avoliitossa, ja Jesse on tunnustanut lapsen

- Samat vaihtoehdot kuin yllä, koska olennaista on huoltajien määrä eikä se, elävätkö he avioliitossa.

c) Kata ja Jesse ovat avoliitossa, mutta Jesse ei ole tunnustanut lasta

- Jesse ei ole lapsen huoltaja, joten sukunimi tulee äidin mukaan: Jenny Kimppainen.

d) Kata ja Jesse eivät pääse yhteisymmärrykseen lapsen sukunimestä

- Jenny Kimppainen ("Jos ilmoitusta alaikäisen sukunimestä ei ole tehty määräaikaan mennessä, maistraatti lähettää huoltajalle kehotuksen ilmoitusvelvollisuuden täyttämiseksi. Jos ilmoitusvelvollisuutta ei ole täytetty kohtuullisessa ajassa kehotuksesta, alaikäinen saa hänet synnyttäneen vanhemman sukunimen tai, ellei se ole tiedossa, hänen toisen vanhempansa sukunimen.")

e) lapsi on perheen toinen, ja ensimmäisen lapsen sukunimi on Soolo?

- Jenny Soolo (sukunimen on oltava sama kuin täyssisaruksella).

5. Kata ja Jesse eroavat. Heillä on kaksi lasta, 5-vuotias Erkka ja 13-vuotias Jenny.

a) Minkälaisista lasten elämää koskevista asioista Kata ja Jesse joutuvat päättämään?

- He joutuvat päättämään ainakin siitä,
 - kuka tai ketkä ovat lasten huoltajia
 - kenen luona lapset asuvat virallisesti
 - miten lasten tapaaminen etävanhemman kanssa järjestetään
 - miten vanhemmat osallistuvat lastensa elatukseen.

b) Mitä erilaisia vaihtoehtoja heillä on päätöksen suhteen?

- Kata ja Jesse voivat sopia asiat kuten haluavat. Heidän on tehtävä päätös ainakin siitä, mikä on lasten virallinen asuinpaikka (Katan tai Jessen koti).
- Jos Kata ja Jesse eivät muuta ilmoita, kumpikin jatkaa lapsen huoltajina.
- He voivat sopia myös lapsen tapaamisesta etävanhemman kanssa sekä lapsen elatuksesta, mutta näistä asioista ei tarvitse tehdä mitään virallista päätöstä.
- Sopimukset on kuitenkin hyvä tehdä kirjallisesti ja vahvistaa lastenvalvojan luona, sillä ilman vahvistusta Kela ei maksa mahdollista elatustukea.
- Jos Kata ja Jesse eivät saa sovittua lastensa asioista, kumpi tahansa voi pyytää kärjäoikeutta ratkaisemaan ne.

c) Mitä oikeudellista merkitystä sillä on, kumpi on lapsen lähivanhempi?

- Yhteishuoltajilla on samanlaiset oikeudet ja velvollisuudet lastensa elämään, mutta lasten asuinpaikka vaikuttaa huoltajien saamiin tulonsiirtoihin.
- Lapsi on kirjoilla vain lähivanhempansa luona. Lapset voivat vaikuttaa vain hänen saamaansa mahdolliseen asumistukeen.
- Vanhemmat voivat sopia, kummalle maksetaan lapsilisä. Jos he eivät pääse siitä sopimukseen, lapsilisä maksetaan lähivanhemmalle.
- Jos etävanhempi hakee toimeentulotukea, voidaan hakemuksessa huomioida lapsen tapaamisesta aiheutuvat menot.
- Etävanhempi maksaa yleensä elatusavun lähivanhemmalle.

d) Missä asioissa lasta voidaan kuulla eron yhteydessä?

- Lasta voidaan kuulla asumiseen ja tapaamisoikeuteen liittyvissä asioissa.
- 12-vuotias saa kieltäytyä tapaamisoikeudesta. Kieltäytyä voi nuorempikin, jos hän on siihen riittävän kypsä.
- Mitä vanhempi lapsi, sitä enemmän hänen mielipiteillään on merkitystä.

e) Onko erotilanteessa lasten kannalta merkitystä sillä, ovatko vanhemmat avio- vai avoliitossa? Perustelee.

- Jos avoliitossa syntyneen lapsen isä on tunnustanut lapsen, asialla ei ole merkitystä.

- Lapsen ja vanhemman oikeudellinen suhde ei riipu siitä, ovatko hänen vanhempansa avioliitossa.

6. Lue teksti. Arvioi Nikon ja Jennan esittämiä väitteitä oikeudellisesti ja selvitä, miten lapsen isyys voidaan todeta. (yo-tehtävä S2010)

18-vuotias Niko ja hänen koulutoverinsa Jenna olivat olleet seurustelusuhteessa. 16-vuotias Jenna huomasi olevansa raskaana ja kertoi asiasta Nikolle. Nuorille tuli riita, kun Niko vaati Jennaa tekemään abortin. Niko väitti, että vain hän voi päättää asiasta, koska Jenna on alaikäinen. Itku kurkussa Jenna väitti Nikon itsensä olevan rikollinen, koska hän oli tullut raskaaksi ollessaan vasta 15-vuotias. Raivostunut Niko syytti Jennaa huoraksi ja epäili, ettei lapsi edes ole hänen.

- Niko on väärässä, vain Jenna voi tehdä päätöksen abortista.
- Jenna saattaa olla oikeassa siinä, että Niko syyllistyi rikokseen ollessaan alaikäisen kanssa sukupuoliyhteydessä. Mahdollinen rikosnimike on esimerkiksi lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö. Toisaalta lieventäväksi seikaksi saatettaisiin katsoa nuorten pieni ikä- ja kypsyysero.
- Isyyden toteaminen:
 - Avioliitossa on isyysolettama.
 - Avioliitossa isyyden voi tunnustaa jo neuvolassa ennen lapsen syntymää tai myöhemmin lastenvalvojan luona.
 - Isyys voidaan selvittää DNA-testillä, minkä jälkeen isällä on mahdollisuus tunnustaa isyytensä.
 - Isäksi voidaan myös tuomita isyyuskanteen jälkeen käräjäoikeuden päätöksellä.
- Huoraksi syyttäminen voidaan katsoa kunnianloukkaukseksi.

7. Etsi netistä elatusapulaskuri. Selvitä sen avulla, minkälaisia asioita huomioidaan lapsen elatusavun määrää laskettaessa.

- Elatusavussa huomioidaan elätettävien lasten määrä sekä vanhempien tulot ja vanhempien menot ja niistä muodostuva elatuskyky. Lisäksi lasketaan lapsen elatuksen tarve.
- Esimerkkilaskuri: <https://virtu.fi/laskurit/elatusapulaskuri>

8. Tutki lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta käsittelevän lain 1. lukua sekä sarjakuvaa.

a) Mitä oikeuksia ja velvollisuuksia lapsen huoltajalla on?

- Oikeuksia:
 - päättää lapsen hoidosta, kasvatuksesta, asuinpaikasta (Hänen tulee keskustella asiasta lapsen kanssa, jos se lapsen ikään ja kehitystasoon nähden on mahdollista.)
 - edustaa lasta tätä koskevista asioista, jollei laissa ole toisin säädetty
- Velvollisuuksia:
 - valvoa lasta hänen ikänsä tarpeiden mukaan
 - turvata hyvä hoito ja kasvatusta sekä lapsen ikään ja kehitystasoon nähden tarpeellinen valvonta ja huolenpito

- kasvattaa lasta niin, että hän saa osakseen turvaa, ymmärrystä ja hellyyttä
 - tukea ja edistää lapsen itsenäistymistä sekä kasvamista vastuullisuuteen ja aikuisuuteen
 - Vanhempien tulee yhteisymmärryksessä ja ennen kaikkea lapsen etua silmällä pitäen huolehtia tapaamisoikeudesta niin, että hän saa tavata myös etävanhempansa.
 - huolehtia tasapainoisesta kehityksestä ja hyvinvoinnista
 - turvata myönteiset ja läheiset ihmissuhteet erityisesti lapsen vanhempiin
 - tarjota lapselle turvallinen ja virikkeellinen ympäristö
 - huomioida koulutuksessa lapsen toiveet ja taipumukset
 - tukea lapsen itsenäistymistä ja kasvua aikuisuuteen
 - Lasta ei saa jättää heitteille.
- <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1983/19830361>

b) Miten huoltajan ja lapsen oikeudellinen suhde tulee esiin sarjakuvassa?

- Lassin äiti iloitsee Lassin mukana sairauden paranemisesta. Hän siis tukee myönteisellä tavalla Lassin tasapainoista kehitystä.
- Lassi on varmaankin ollut kotona sairauden ajan, koska hän vaatii kesäloman pidentämistä viikolla. Vanhemmat ovat siis ilmeisesti huolehtineet Lassin hyvinvoinnista ja valvoneet, että Lassi lepää sairaana.
- Kuvaa voi tulkita esimerkiksi siten, ettei äiti suostunut Lassin vaatimukseen koulunkäynnin aloittamisen lykkäämisestä ja siksi Lassi hakee tietoa lakikirjasta.
- Äidillä on oikeus ja suorastaan velvollisuus kasvattaa lasta ja huolehtia, että hän käy koulua.